

DEPREM SONRASI GÖÇ VE MÜLTECİLERİN YENİDEN YERLEŞİMİ MESELELERİ

İrfan Tatlı

Referans için: Tatlı, İrfan. "Deprem Sonrası Göç ve Mültecilerin Yeniden Yerleşimi Meseleleri". İNSAMER Analiz. 06.03.2023. Analiz

Türkiye, 6 Şubat günü iki büyük depremle sarsılmıştır. 10 ilimizde büyük yıkıma sebep olan depremler başta Suriye olmak üzere Kıbrıs, Mısır, Filistin, Lübnan ve İsrail gibi birçok ülkede de hissedilmiştir. Açıklanan son rakamlara göre depremde 45.000'den fazla insan hayatını kaybederken 100.000'den fazla insan yaralanmıştır. Depremden en çok etkilenen gruplardan biri de bölgede yoğun olarak yaşayan Suriyeli mültecilerdir.

Depremin etkilediği 10 ilde, uluslararası koruma ve geçici koruma kapsamındaki 2 milyondan fazla mültecinin ikamet ettiği bilinmektedir. Göç İdaresi Başkanlığı tarafından "Deprem Mağduru Yabancıların Yol İzni Ta-

lepleri Hakkında" başlıklı bir genelge yayınlanarak bölgedeki mültecilerin tahliyelerine yönelik şartlar açıklanmıştır.

Mültecilerin Yeniden Yerleşme Sorunları

Genelgeye göre, depremden etkilenen 10 ilde yaşayan uluslararası koruma ve geçici koruma kapsamındaki mülteciler için yol izin belgesi uygulaması kaldırılmıştır. Bu, söz konusu mültecilerin deprem bölgesinden başka bir şehre (İstanbul hariç), yol izin belgesi olmadan seyahat edebilmeleri anlamına gelmektedir. Kendi imkânlarıyla başka bir şehre geçişleri yasak olan mültecilerin hava yolu ile nakilleri de yasaklanmıştır; mülteciler yalnızca buldukları yerlerdeki tahliye

noktalarına müracaat ederek tahliyelerini talep edebilmektedir. Bu şekilde başka bir şehre nakledilen mültecilerin, gittikleri şehrin il göç idaresi müdürlüklerinden 90 gün süreli yol izin belgesi almaları gerekmektedir.

Mültecilere gittikleri şehirlerdeki kamu kurum ve kuruluşları tarafından herhangi bir konaklama imkânı sağlanmayacak olması, depreme rağmen bölgeden ayrılmalarının önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. Bu durum, mültecilerin başka bir şehirde gıda, barınma ve diğer ihtiyaçlarını karşılama imkânları yoksa buldukları şehirlerde kalmalarına neden olmaktadır. Her şeye rağmen farklı şehirlere giden ya da gidecek olan mültecileri ise nefret söylemi, dışlanma, ayrışma, yüksek kiralar, hayat pahalılığı ve geçim problemi gibi çeşitli sorunlar beklemektedir.

Muhtemel Tepkilerin Mevcut Politikalara Etkisi

Devlet tüm kurumlarıyla deprem bölgesini yeniden imar etmeye ve bu süreçte bölgedeki depremzedeleri diğer illere yerleştirmeye çalışırken bölgede ikamet eden mültecilerin başka şehirlere yönlendirilmesinde hem mevcut konjonktür hem de şehirlerin altyapı ve üstyapı sorunları sebebiyle çekimser davranmaktadır. Bu noktada hükümetin sürecin hassas yapısı ve depremden önce mülteciler

konusunda var olan atmosfer sebebiyle yaşanabilecek tepkileri göz önünde bulundurarak hareket etmeye çalıştığı gözlemlenmektedir. Zira mültecilerin sürekli olarak hedef

gösterildiği bir sürecin içerisinde bulunduğu ve bu sebeple deprem öncesinde zaten var olan tepkinin özellikle mültecilerin yerleşeceği bölgelerde daha da artabileceği belirtilmektedir. Bu nedenle Göç İdaresi Başkanlığı tarafından yayımlanan genelgede, barınma ve ekonomik yeterlilik konusunda imkân olup başka illere giden mültecilere yalnızca 90 günlük bir barınma izni verileceği belirtilmiştir.

Mültecilerin Deprem Öncesinde Yaşadıkları Yerlere Geri Dönüşleri Sınırlı Olabilir

Şüphesiz ki bu süre kısıtlamasının en temel sebebi, mültecilerin gittikleri

şehirlerde yerleşik bir hayat kurmalarının önüne geçebilmektir. Ancak farklı illere gitmek durumunda kalan mültecilerin 90 gün içerisinde nasıl yeni bir hayat kurabilecekleri ve sonrasında deprem bölgesine döndüklerinde nasıl bir ortamla karşılaşacakları vb. cevaplanması gereken önemli sorular vardır. Ayrıca depremi yaşayan birçok insanın depremin sebep olduğu yıkım karşısında travmatik bir süreç yaşadığı ve mültecilerin yeniden bu bölgelere dönmek konusunda çekimser davranabilecekleri de hesaba ka-

2 milyondan fazla mültecinin ikamet ettiği deprem bölgesinde Göç İdaresi Başkanlığı tarafından yayımlanan genelge ile mültecilerin tahliyelerine yönelik şartlar açıklandı.

tılmalıdır. Bunun yanı sıra Millî Savunma Bakanı Hulusi Akar'ın açıkladığı rakamlara göre ülkemizde yaşayan 42.000'den fazla Suriyeli sığınmacı da depremden sonra Suriye'ye geçiş yapmıştır.

Bilindiği üzere Suriye'nin kuzeybatı bölgesi de depremden etkilenmiştir. Ancak buradaki arama kurtarma, enkaz kaldırma ve insani yardım faaliyetleri imkânsızlıklardan dolayı oldukça sınırlı ve yavaş ilerlemektedir. Ülkemizdeki bazı mültecilerin Kuzeybatı Suriye'de yaşayan aile üyelerinin ve akrabalarının enkaz altında kalmalarından dolayı, onların durumlarını öğrenebilmek ve onlara yardım edebilmek amacıyla Azez, Cerablus ve Cinderes gibi bölgelere gittikleri kaydedilmektedir.

Kilis Valiliği tarafından depremden etkilenen illerde yaşayan Suriyelilere altı ay süreyle Suriye'ye geçiş yapma izni verilmiştir. Bu izin sonrasında Cilvegözü Sınır Kapısı'nda uzun kuyruklar oluştuğu gözlemlenmiştir. Bundan önceki süreçte, bayram ya da farklı bir sebeple Suriye'ye geçiş yapan Suriyeli mültecilerin yeniden Türkiye'ye girişlerine izin verilmediği bilinmektedir; ancak yetkili kurumlar tarafından deprem sebebiyle verilen bu son geçiş iznini kullanan Suriyeli mültecilerin belirlenen süre içerisinde Türkiye'ye dönüşlerine izin verileceği açıklanmıştır. Bu süre zarfında yeniden Türkiye'ye giriş yapmayan mültecilerin girişlerine ise izin verilmeyeceği kaydedilmiştir. Deprem sonrasında Suriye'ye giden mültecilerin bir kısmının Türkiye'ye geri dönmeyeceği tahmin edilmektedir. Bu yönüyle depremin Suriye'ye geri dönüşlere "ivme" kazandırdığı söylenebilmektedir.

Geçiş İzinleri Toplumsal Olayların Yaşanmasını Önlemede Etkili Bir Faktör Olabilir

Ülkemizdeki Suriyeli mültecilerin deprem sonrasında Suriye'nin kuzeyindeki bölgelere geçişlerine izin verilmesinin birtakım çıktıları olacaktır. Depremde ağır hasar alan Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş ve Kilis gibi şehirler aynı zamanda en fazla Suriyeli mültecinin yaşadığı yerler arasındadır. Bölgedeki birçok konut gibi mültecilerin yaşadığı evlerin çoğu da ya yıkılmış ya da kullanılamaz duruma gelmiştir. Bu sebeple bölgedeki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları gerek kendi imkânlarıyla çeşitli illerdeki tanıdıklarının yanına gerekse devlet tarafından yerleştirildikleri çevre illere giderken, evleri yıkılan ya da kullanılamaz hâle gelen Suriyeli mültecilerin bir kısmının da Suriye'deki tanıdıklarının yanına dönmek durumunda kalacağı öngörülebilmektedir. Ayrıca tanıdıklarının akıbetini merak ettikleri ve onlara yardım etmek istedikleri için Suriye'ye geçiş yapan Suriyeliler de bulunmaktadır. Geçiş yapanların büyük bir kısmının ise Türkiye'ye geri dönüş yapacağı tahmin edilmektedir. Zira söz konusu mültecilerin çoğunun Türkiye'deki barınma ve iş imkânları da depremle birlikte yok olmuştur ve mevcut konjunktürde de uzun süreli yardım alabilecekleri bir yapı bulunmamaktadır.

Suriyeli mültecilerin altı aylığına da olsa Suriye'ye geçiş yapması, deprem bölgesindeki vatandaşların tahliyesiyle diğer illerde oluşan nüfus artışı ve buna paralel olarak artan hayat pahalılığı sebebiyle ortaya çıkabilecek olumsuzlukları önlemede faydalı olabilir. Ay-

rıca depremden önce de hassas bir mesele olan mülteci meselesi ve giderek artan nefret söylemi dikkate alındığında, söz konusu izinle Suriyeli mültecilerin Suriye'ye geçişlerinin kolaylaştırılması, şehirlerdeki mülteci nüfusun artmasının bir nebze de olsa önüne geçecektir ve bu durum da istenmedik toplumsal olayların yaşanmasını önleyecektir.

Depremin Mülteci Meselesi ve Ayrımcılığın Körüklenmesinde Bir "Silah" Olarak Kullanılmasının Önüne Geçilmeli

Depremin ardından ilk aşamada ihtiyaç duyulan arama kurtarma faaliyetleri ve acil insani yardım evreleri geride bırakılmıştır. Bundan sonraki süreçte, kalıcı ve dayanıklı konutların ve yaşam alanlarının inşa edilmesi, bölgedeki temel ihtiyaçların karşılanmasının süreklili-

ğinin sağlanması, sorumlulara yönelik hukuki süreçler, eğitim hizmetlerinin devamlılığı ve mülkiyet problemleri gibi çok daha girift meselelerin çözümü için çalışılacaktır. Bu meselelerden biri de deprem bölgesinden tahliye edilen insanların yeniden yerleştirilme süreçleri ve bu süreçteki eğitim, sağlık ve iş imkânları gibi konulardaki mağduriyetlerin giderilmesi mevzusudur. Ne var ki bölgedeki mülteciler de deprezede olmalarına rağmen onlara yönelik tahliye ve yeniden yerleştirilme politikaları daha farklı ilerlemektedir. Hasılı gerek şehirlerin demografik yapısının korunması gerekse mültecilerin temel haklarının korunması bağlamında mülkiyet ve yerleşim konusu, önümüzdeki günlerde en hassas olunması gereken meselelerdir.